

**Ocena dorobku naukowego doktor Anny Marcinkiewicz-Kaczmarczyk w związku z
postępowaniem habilitacyjnym w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie
historia**

1. Wprowadzenie

Przedkładam Komisji Habilitacyjnej ocenę osiągnięcia naukowego oraz dorobku i istotnych aktywności naukowych Pani doktor Anny Marcinkiewicz-Kaczmarczyk, która dnia 3 lutego 2026 r. zwróciła się za pośrednictwem Rady Doskonałości Naukowej do Komisji Habilitacyjnej Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu im. Jana Kochanowskiego w Kielcach o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia.

Na podstawie uchwały Rady Naukowej Instytutu Historii Uniwersytetu im. Jana Kochanowskiego w Kielcach nr 46/2026 z dnia 23 kwietnia 2026 r. została powołana Komisja Habilitacyjna w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr Annie Marcinkiewicz-Kaczmarczyk. Na podstawie tej uchwały zostałem poproszony o ocenę dorobku naukowego dr Anny Marcinkiewicz-Kaczmarczyk zgodnie z postanowieniami ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce” (Dz.U. 2018, poz. 1668 z późniejszymi zmianami).

Pani dr Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk przedłożyła dokumentację wymaganą w postępowaniach o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego, która umożliwiła sporządzenie niniejszej recenzji.

2. Sylwetka naukowa Habilitanta

Dr Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk w 1998 r. uzyskała dyplom magistra historii w Instytucie Historii Uniwersytetu Warszawskiego na podstawie pracy „*Stosunek człowieka do śmierci w XVII w.*” napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Andrzeja Wyrobisza. W 2006 r. uzyskała dyplom doktora nauk humanistycznych w dziedzinie historii na Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach na podstawie rozprawy „*Ochotnicza Legia Kobiet (1918-*

1922)” – jej promotorem był prof. dr hab. Józef Smoliński. Praca ta ukazała się drukiem w 2006 r.

Po ukończeniu studiów magisterskich była w latach 1998-2006 nauczycielką Liceum Ogólnokształcącego w Zespole Szkół nr 16 im. gen. Władysława Sikorskiego w Warszawie. Dalszą karierę zawodową i naukową związała z Instytutem Pamięci Narodowej w Warszawie, w którym pracuje do dnia dzisiejszego i zajmuje obecnie stanowisko starszego kustosa archiwalnego w Wydziale Badań i Edukacji Archiwalnej Archiwum IPN.

Zainteresowania naukowe dr Anny Marcinkiewicz-Kaczmarczyk po uzyskaniu stopnia doktora uległy znacznemu poszerzeniu, gdyż obok tematyki dotyczącej udziału kobiet w walkach o niepodległość Polski w latach 1918-1922 – aktywnie rozwijała badania poświęcone najnowszej historii Polski. Koncentrują się one na trzech obszarach badawczych: walce Polaków o niepodległość w trakcie wojen o granice odrodzonej Ojczyzny oraz w czasie II wojny światowej, problematyce Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie oraz działalności organów bezpieczeństwa w PRL. Całość rozwoju naukowego ukierunkowana została na uzyskiwanie kolejnych stopni naukowych w oparciu o prowadzone badania własne. Wyrazem zainteresowań naukowych dr Anny Marcinkiewicz-Kaczmarczyk jest przedłożona w postępowaniu habilitacyjnym monografia oraz dotychczasowy dorobek naukowy powstały po uzyskaniu stopnia doktora.

3. Główne osiągnięcie naukowe

Głównym osiągnięciem naukowym dr Anny Marcinkiewicz-Kaczmarczyk jest monografia naukowa pt. *„Element politycznie wrogi”. Sytuacja byłych żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie w Polsce „Ludowej” (1945-1956)*, wydana przez IPN w 2025 r. Oceniając przedstawioną pracę zwrócono przede wszystkim uwagę na przyjętą cezurę czasową, zgodność treści opracowania z jego tytułem, strukturę pracy i jej oryginalność, stronę merytoryczną oraz trafność wykorzystanych źródeł. Zasadniczy temat badawczy zawarty w tytule monografii nie budzi zastrzeżeń, jest jasny i precyzyjny. Także przyjęta cezura chronologiczna, tj. lata 1945-1956, nie budzi zastrzeżeń, gdyż cezurę początkową wyznacza zakończenie II wojny światowej, zaś cezurę końcową przełomowy w polskiej historii rok 1956, który również w odniesieniu do polityki władz PRL wobec byłych żołnierzy PSZ przyniósł widoczną, choć nie zasadniczą zmianę. Autorka nie trzymała się tych ram ściśle i w niezbędnym zakresie przedstawiła historię PSZ w czasie II wojny światowej oraz politykę wielkich mocarstw w stosunku do sprawy polskiej przed 1945 r., jak również nawiązywała do wydarzeń po 1956 r. o ile było to konieczne z punktu widzenia prowadzonych

zasadniczych rozważań – co należy uznać za walor recenzowanej pracy. Jej ramy terytorialne także zostały precyzyjnie określone w tytule i odnoszą się do terytorium powojennej Polski w jej nowych granicach. Tym samym zarówno temat badawczy, jak i jego ramy chronologiczne, nie budzą zastrzeżeń.

Jak stwierdziła dr Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk we Wstępie – celem pracy było ukazanie w odniesieniu do byłych żołnierzy PSZ, którzy zdecydowali się na powrót do kraju: *„sytuacji powracających oraz ich przymusowej adaptacji do nowego systemu politycznego, która nie zawsze była łatwa, a nieraz nawet – niemożliwa”*. Cel ten udało się generalnie zrealizować, choć nasuwa się w tym aspekcie kilka spostrzeżeń, o czym szerzej w dalszej części recenzji. Monografia stanowi istotne uzupełnienie do kompleksowego poszerzenia wiedzy związanej z końcowym okresem istnienia PSZ na Zachodzie oraz Polskiego Korpusu Przysposobienia i Rozmieszczania, lecz przede wszystkim dla ukazania losów tej części ich żołnierzy, którzy zdecydowali się na powrót do Polski rządzonej przez władze narzucone krajowi przez Związek Radziecki. Żołnierze ci znaleźli się w trudnej sytuacji, gdyż realia powojennej Ojczyzny budziły realne obawy przed powrotem i koniecznością dostosowania się do „nowej rzeczywistości”, w której powojenne władze widziały w nich „element niepewny” lub wręcz „wrogi” wobec którego stosowano różne formy represji, często za „wydumane” winy.

Oceniając stronę merytoryczną pracy można stwierdzić, że jej treść jest zgodna z tytułem, zaś konstrukcja (chronologiczno-problemowa) jest logiczna i spójna. Przejrzysty i klarowny tok narracji – wolny od istotniejszych błędów – świadczy, iż dr Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk jest niewątpliwie znawczynią omawianej w pracy problematyki. We Wstępie szczegółowo omówiono dotychczasowy stan badań nad dziejami PSZ oraz losami, tych żołnierzy, którzy zdecydowali się na powrót do Polski rządzonej przez władze komunistyczne. Problematyk ta nie doczekała się dotąd monografii ukazującej w szerszym aspekcie losy byłych żołnierzy PSZ w powojennej Polsce, choć wiele napisano w odniesieniu do represji podejmowanych wobec nich przez aparat bezpieczeństwa. Z tej perspektywy temat badawczy zawarty w tytule pracy można uznać za oryginalny i wartościowy poznawczo. W dalszej części Wstępu omówiono wykorzystaną bazę źródłową opartą na szerokiej kwerendzie archiwalnej zasobu zgromadzonego przede wszystkim w trzech palcówkach archiwalnych: 1) Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (wraz z terenowymi Oddziałami IPN), gdzie objęła ona m.in. zespoły Głównego Zarządu Informacji WP, ZBoWiD oraz akta działań operacyjnych podejmowanych wobec byłych żołnierzy PSZ; 2) Instytucie Polskim i Muzeum im. Gen. Sikorskiego – zespoły Polskich

Sił Zbrojnych oraz Polskiego Korpusu Przysposobienia i Rozmieszczenia; 3) Archiwum Akt Nowych w Warszawie (m.in. zespoły Państwowego Urzędu Repatriacyjnego, Generalnego Pełnomocnika Rządu ds. Repatriacji, Komitetu Centralnego PPR i Komitetu Centralnego PZPR). Ponadto kwerenda objęła kilka innych ważnych z punktu widzenia problematyki poruszanej w pracy placówek archiwalnych: Centralne Archiwum Wojskowe Wojskowego Biura Historycznego w Warszawie (zespół Głównego Zarządu Polityczno-Wychowawczego WP), Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie (zespoły Biura ds. Repatriacji, Departamentu Politycznego oraz Departamentu III MSZ) oraz National Archives w Londynie (zespół Polish Armed Forces). Można się zastanowić, czy nie byłoby warto poszerzyć kwerendy o terenowe archiwa państwowe, gdzie również znajdują się akta placówek PUR, co mogłoby pozwolić na rozbudowę i uszczegółowienie opisu warunków życia i problemów z jakimi stykali się na co dzień repatrianci z Zachodu, w tym byli żołnierze PSZ. Jak wynika ze szczegółowego omówienia dotychczasowego stanu badań nad dziejami PSZ w latach II wojny światowej i w pierwszych latach po jej zakończeniu – zakres wykorzystanych źródeł i literatury stanowi silną stronę monografii i trudno jest w tym wypadku wskazać pominięte istotne publikacje, które wniosłyby dodatkowe istotne ustalenia do zagadnień podjętych w pracy. Oceniając stopień doboru i wykorzystania literatury oraz źródeł archiwalnych można stwierdzić, że są one w pełni wystarczające dla realizacji tematu badawczego zawartego w tytule recenzowanej monografii, a poczynione w niej ustalenia badawcze niewątpliwie wnoszą wiele nowych ustaleń do dotychczasowego dorobku polskiej historiografii.

Kolejną mocną stroną pracy jest wyjaśnienie kwestii terminologicznych budzących do dzisiaj spory wśród historyków zajmujących się okresem „Polski Ludowej” oraz terminologii stosowanej przez funkcjonariuszy i instytucje organów bezpieczeństwa, jak również ogólnych zasad ich pracy operacyjnej. Wątpliwość budzi jednak zestawienie pojęć „środowisko PSZ” i „byli żołnierze PSZ” jako tożsamyh ze sobą. W praktyce pierwsze z nich jest pojęciem szerszym i odnosić się powinno do ogółu jednostek, instytucji i relacji, z którymi wchodzi w interakcję dana społeczność, zaś drugie jest pojęciem węższym i dotyczy jedynie osób będących wcześniej żołnierzami PSZ, którzy w nich służyli lub byli zatrudnieni w różnych strukturach. Słabo też zostały omówione założenia metodologiczne i zastosowane w pracy metod badawczyh, trudno bowiem uznać za takowe ogólne stwierdzenia zawarte we Wstępie, iż analizie poddane zostały dane statystyczne, a *„treści zawarte w materiałach MBP i GZI WP zostały zestawione z informacjami zawartymi w dostępnej literaturze”*. W przypadku pracy będącej głównym osiągnięciem naukowym w

postępowaniu habilitacyjnym wypadaloby zagadnienia metodologiczne ująć szerzej celem lepszego wyjaśnienia własnego warsztatu badawczego.

Praca ma konstrukcję chronologiczno-problemową i składa się z sześciu rozdziałów. W rozdziale pierwszym – niejako wprowadzającym – zawarte zostały podstawowe informacje o polityce Rządu RP na Uchodźstwie w końcowym okresie II wojny światowej oraz polityce wielkich mocarstw wobec sprawy polskiej na arenie międzynarodowej. Szczegółowo omówiono w nim m.in. problematykę polską na konferencji wielkich mocarstw w Jałcie i konsekwencje jej postanowień dla przyszłości państwa polskiego, w tym odrzucenie jej ustaleń przez Rząd RP na Uchodźstwie, który od tej pory coraz mniej liczył się w polityce mocarstw zachodnich, a po powstaniu TRJN stracił ich uznanie. W dalszej części rozdziału omówiono okoliczności rozwiązania PSZ, utworzenia w 1946 r. Polskiego Korpusu Przysposobienia i Rozmieszczenia oraz towarzyszące temu napięcia wśród polskich żołnierzy, czego wyrazem był przeprowadzony wśród nich plebiscyt z 21 września 1945 r. na temat woli powrotu do Polski rządzonej przez władze komunistyczne, co dla wielu z nich było postrzegane wręcz w kategoriach zdrady. Trafnie wskazano związane z tym dylematy żołnierzy PSZ oraz naciski władz brytyjskich i TRJN mające zachęcić do powrotu do kraju jak największą część z nich. Przedstawiono także prowadzoną wśród nich akcję propagandową zmierzającą ze strony Rządu RP na Uchodźstwie do zachęcenia ich do pozostania na Zachodzie w nadziei na odtworzenie PSZ w przypadku spodziewanego wybuchu konfliktu państw zachodnich ze Związkiem Radzieckim. Omówienie tak wielu problemów w tym rozdziale jest niezbędne dla zrozumienia wydarzeń związanych z losem PSZ na Zachodzie po zakończeniu II wojny światowej, co zostało ujęte w syntetycznej, klarownej i merytorycznej formie, choć trafiają się w nim także drobne potknięcia faktograficzne (patrz uwagi dalej).

Rozdział drugi dotyczy problematyki repatriacji żołnierzy PSZ do Polski i związanych z tym pertraktacji polsko-brytyjskich oraz działalności Polskiej Misji Wojskowej w Wielkiej Brytanii i attachatów wojskowych. Te ostatnie rozpoczęły wówczas na szerszą skalę inwigilację polskich żołnierzy na Zachodzie, prowadząc przy tym dwulicową politykę mającą nie tylko ich uspokoić przed obawami potencjalnych represji w kraju, ale także i rząd brytyjski. W zakończeniu rozdziału ukazano także proces przyjmowania powracających żołnierzy PSZ w kraju oraz systemową akcję organów bezpieczeństwa związaną z ich rozpracowaniem operacyjnym oraz różnym podejściem w tym okresie (1945-1948) do poszczególnych kategorii byłych żołnierzy PSZ powracających z Wielkiej Brytanii.

Kolejny trzeci rozdział ukazuje sytuację panującą w powojennej Polsce pod rządami władz komunistycznych narzuconymi przez Związek Radziecki. Nie wszystkim Polakom – co oczywiste – owe „nowa rzeczywistość” się podobała, ale niezależnie od tego, jakie kroki podejmowałiby politycy związani z Rządem RP na Uchodźstwie oraz ich zwolennicy w kraju oraz na ile byliby oni skłonni do kompromisu ze Stalinem, to w ostatecznym rozrachunku to on – wspierany potęgą Armii Czerwonej – dyktował warunki i miał w swych rękach wszystkie atuty. Polacy nie dysponowali siłą zdolną do wymuszenia na przywódcy państwa radzieckiego korzystniejszych warunków, a alianci – którzy taką siłą jako jedyni dysponowali – nie zamierzali z powodu Polski rozpocząć wojny ze Związkiem Radzieckim, choć wielu (z gen. Władysławem Andersen na czele) było przekonanych o nieuchronności szybkiego wybuchu wojny pomiędzy Zachodem a ZSRR. Od połowy 1945 r. władze w Polsce (z PPR na czele) zaczęły wdrażać radykalne reformy społeczno-gospodarcze oraz prowadzić zakrojoną akcję propagandową, zaostrzając jednocześnie represje wymierzone we wszystkie grupy społeczne uznane za rzeczywistych lub potencjalnych wrogów. Jednocześnie coraz bardziej ograniczano życie polityczne i istniejące jeszcze swobody demokratyczne, stale rozbudowując aparat bezpieczeństwa mający stać na straży „nowej rzeczywistości” politycznej, gospodarczej i społecznej. Rozważania poprowadzone w tym rozdziale przejrzyście ukazują działalność aparatu bezpieczeństwa ukierunkowaną na rozbicie głównych ośrodków kształtujących antykomunistyczne postawy i nastroje. Jednym z nich byli powracający do kraju żołnierze PSZ, wobec których także stosowano represyjne ustawodawstwo, inwigilacje i działania operacyjne, w tym tworzenia w tym środowisku rozbudowanej agentury. Autorka w swych rozważaniach po raz kolejny pokazała znajomość poruszanych zagadnień, czego wyrazem było szczegółowe omówienie wykorzystywanego w tym celu ustawodawstwa oraz zarządzeń i instrukcji Głównego Zarządu Informacji WP oraz Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego.

Rozdział czwarty dotyczy praktycznego zastosowania omówionych we wcześniejszym rozdziale przepisów, zarządzeń i instrukcji wobec byłych żołnierzy PSZ, w czym główną rolę odgrywał Departament I Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego. Działania podejmowane przez aparat bezpieczeństwa przybierały na sile z każdym rokiem, a ich kulminacją przypadła na lata 1949-1956, w ramach tzw. stalinizacji kraju. Wobec byłych żołnierzy PSZ podjęto wówczas kilka dużych spraw operacyjnych o kryptonimach „Centro” (przeciw osobom zatrudnionym w byłym Oddziale VI Sztabu NW w Londynie), „Targowica” (przeciw przedwojennym pracownikom Oddziału II SG), „Zachód” (przeciw

repatriantom z Francji), „Mewa” (przeciw żołnierzom służącym w czasie wojny w brytyjskich siłach zbrojnych), „Lombard” (przeciw byłym pracownikom sieci wywiadu ofensywnego Oddziału II KG AK) i „Falanga” (przeciw pracownikom struktur wywiadowczych II Korpusu Polskiego PSZ). Przy omawianiu zagadnień operacyjnych szeroko wykorzystano dokumentację archiwalną, która pozwoliła na konstatację, iż większość inwigilowanych osób nie pracowała do wywiadów państw zachodnich, a jedynym powodem działań wobec nich był fakt, iż wcześniej służyli w PSZ na Zachodzie. W dalszej części rozdziału ukazano losy niektórych byłych żołnierzy PSZ aresztowanych i skazanych za „działalność wrogą wobec państwa”. Liczba byłych żołnierzy PSZ służąca w powojennym WP była niewielka, lecz i ich na przełomie lat 40. i 50. zaczęto usuwać z szeregów armii, uznając ich za „element wrogi i obcy”. Autorka zaprezentowała w oparciu o materiały archiwalne przebieg kilku głośnych śledztw przeciwko nim (m.in. sprawa „TUN”, „komórka dywersyjno-szpiegowska w Dowództwie Wojsk Lotniczych”, czy w Oddziale II SG WP).

Niezwykłe ciekawy jest rozdział V dotyczący zagadnień propagandowych prowadzonych przez władze „Polski Ludowej” wobec PSZ na Zachodzie oraz ich żołnierzy. Zawarte w nim treści ukazują sposoby i formy propagandy mające nakłonić ich do powrotu do kraju oraz wykorzystywane w tym celu struktury państwa. Realizowały one te zadania za pomocą m.in. wieców, prasy, kinematografii oraz literatury i sztuki. W rozdziale pokazano też, jak władze komunistyczne manipulowały i fałszowały obraz PSZ na Zachodzie, zwłaszcza po 1948 r. Obraz ten zaczął się powoli zmieniać dopiero po 1956 r.

Ostatni szósty rozdział omawia zagadnienia dotyczące sytuacji byłych żołnierzy PSZ w powojennej Polsce przez pryzmat ich pochodzenia i wykształcenia oraz możliwości podejmowania pracy zawodowej. W dalszej jego części Autorka omówiła kultywowanie tradycji PSZ w PRL oraz działalność kombatancką tego środowiska i związane z nią ówczesne ograniczenia.

Monografia została dobrze przygotowana od strony warsztatowej i redakcyjnej, lecz jej treść nie jest wolna od uwag, na szczęście ich lista nie jest długa.

Pierwsza sprawa dotyczy rozdziału szóstego, który pozostawia największy niedosyt badawczy. Jak podała dr Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk na jego wstępie (s. 371): *„najwięcej powróciło do kraju osób młodszych wiekiem i posiadających niższe stopnie wojskowe, a mniej wyższych oficerów, którzy rozpoczynali karierę wojskową jeszcze przed II wojną światową”*. Niejako z oczywistych przyczyn większość poruszonych w pracy zagadnień dotyczyło tej drugiej kategorii osób, którą władze komunistyczne uznały za

„bardziej niebezpieczną”, niż stanowiących rzeczywistą większość zwykłych żołnierzy PSZ (szeregowych i podoficerów). Na s. 142 podano, że w latach 1945-1948 powróciło do Polski około 114 tys. byłych żołnierzy PSZ, lecz zasadnicze rozważania koncentrują się na relatywnie niewielkiej części z nich (kadrze oficerskiej) z uwagi na obszerny materiał archiwalny wytworzony przez organa bezpieczeństwa związany z ich rozpracowaniem operacyjnym oraz aresztowaniami i procesami. O szeregowych i podoficerach wiemy stosunkowo niewiele. Warto byłoby też zawrzeć szersze informacje statystyczne o liczbie przybywających do kraju repatriantów z PSZ, zarówno w skali każdego roku, jak i całej akcji repatriacyjnej oraz liczby osób, jaka osiedlała się w poszczególnych województwach. Kolejna kwestia to dotyczy zaprezentowania w tekście sytuacji życiowej byłych żołnierzy PSZ w powojennej Polsce jedynie na podstawie wybranych przykładów (zazwyczaj dotyczących oficerów), które jak najbardziej słusznie pokazywały, że mieli oni trudności ze znalezieniem pracy (zwłaszcza w swym zawodzie). Jednak biorąc pod uwagę ogólną liczbę byłych żołnierzy PSZ jacy powrócili do Polski, rodzi się zasadnicze pytanie – na ile zaprezentowane przykłady stanowią egzemplifikację losów całego tego środowiska i jego sytuacji w powojennym kraju. Są to kwestie ważne i wymagające szerszego spojrzenia na całą grupę byłych żołnierzy PSZ, zwłaszcza – że jak wynika z treści pracy liczba osób poddanych represjom (aresztowania i procesy) wynosiła około kilkuset osób, co w odniesieniu do niemal 114 tys. osób jakie powróciły, nie ukazuje rzeczywistej sytuacji całej tej grupy, zwłaszcza pod kątem materialnym, zawodowym i warunków życia. Warto byłoby rozbudować powyższe wątki badawcze, by ukazać rzeczywistą sytuację całej grupy byłych żołnierzy PSZ. Bez tego zawarte w tytule monografii określenie „*Sytuacja byłych żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie w Polsce „Ludowej” 1945-1956*” koncentruje się w praktyce zasadniczo na fragmentarycznej statystyce dotyczącej osób inwigilowanych i represjonowanych (głównie oficerów). Chodzi tu o odniesienie się do całej grupy 114 tys. repatriantów z PSZ – przykładowo czy łatwo mogli znaleźć zatrudnienie i w jakich zawodach, z czego się utrzymywali (czy z pracy, czy też z pomocy udzielanej przez rodziny), w jakich regionach kraju się osiedlali po powrocie i dlaczego, czy wśród repatriantów z PSZ były osoby objęte osadnictwem na tzw. Ziemiach Odzyskanych i jaka była tego skala, jak wyglądał ich dostęp do opieki medycznej i pomocy społecznej oraz zabezpieczenia emerytalnego, jak również czy w tych kwestiach sytuacja byłych żołnierzy PSZ była podobna do sytuacji innych grup zawodowych i społecznych w kraju, czy też odmienna i w jakim stopniu. Bez odpowiedzi na te pytania (choćby w ogólnej formie) ocena rzeczywistej sytuacji byłych żołnierzy PSZ w powojennej Polsce jest niepełna. Realizacja

tego postulatu jest niewątpliwie trudna i wymaga dodatkowych poszukiwań archiwalnych, ale warto byłoby podjąć choćby próbę jego szerszej analizy.

Nieco wątpliwości budzi stwierdzenie na s. 423: „*Sytuacja zmieniła się w okresie nasilonych represji politycznych, w latach 1949-1956 – środowisko PSZ jako całość zostało wówczas uznane za bardzo niebezpieczne i bezpośrednio zagrażające powojennemu systemowi politycznemu ze względu na rzekome powiązania z wywiadem zachodnim*”. Tu znów rodzi się niejasność – skoro całe środowisko PSZ zostało wówczas uznane za „wroga” wobec władz komunistycznych, a represjami objęto kilkuset byłych żołnierzy PSZ (głównie oficerów), to jakie konsekwencje dla pozostałych ponad 100 tys. repatriantów przyniosło owe uznanie całego środowiska żołnierzy PSZ za „wroga” i na ile zmieniała się wobec nich polityka władz w porównaniu z okresem 1945-1948. Zapewne większość z ponad 100 tys. byłych żołnierzy była objęta inwigilacją, która sama w sobie nie wpływała bezpośrednio na ich życie. Warto byłoby też rozbudować zagadnienia dotyczące dążenia repatriantów do przystosowania się do życia w nowych realiach powojennej Polski i na ile władze komunistyczne im to umożliwiały przed 1956 r.

Warto jeszcze wspomnieć o kilku drobnych błędach i niejasnościach:

- stwierdzenie na s. 44: „*W trakcie drugiej fazy rozbudowy [PSZ – W.J.] zamierzano rekrutować żołnierzy z terenów Rzeszy Niemieckiej i Bałkanów*” – o ile w przypadku Niemiec nie budzi to wątpliwości i odnosi się do polskich żołnierzy przebywających tam w obozach jenieckich, o tyle Bałkany są w tym kontekście niezrozumiałe, skąd mianoby z tego terenu pozyskać większą liczbę kandydatów do służby w PSZ;
- na s. 47 podano, że w działaniach wojennych na Morzu Śródziemnym w 1944 r. z polskich okrętów podwodnych brał udział jedynie ORP „Dzik”, pominięto zaś jego „bliźniaka” ORP „Sokół”;
- na s. 47 znajduje się nieprecyzyjne stwierdzenie: „*W 1944 r. z kolei wojska niemieckie uszkodziły krążownik ORP „Dragon*” – nie tyle wojska niemieckie, co niemiecka „żywa torpeda” Neger;
- na s. 36 podano, że PKWN został przekształcony w Rząd Tymczasowy 30 grudnia 1944 r., podczas gdy w rzeczywistości nastąpiło to formalnie dzień później;
- na s. 42 zawarto informację, że porozumienie w sprawie utworzenia TRJN zawarto 21 czerwca 1945 r. w Moskwie, lecz warto byłoby dodać, że udział w tamtych rozmowach brała grupa polityków skupiona wokół byłego premiera Rządu RP na Uchodźstwie Stanisława Mikołajczyka, a na s. 43 dodać, że formalne powołanie TRJN nastąpiło 28 czerwca w Warszawie, po przylocie z Moskwy.

- na s. 104 podano, że spośród żołnierzy PSZ: „*najmniej powróciło oficerów – z tej grupy na obczyźnie pozostało aż ok. 90 proc.*” – nie podano jednak o jaką liczbę chodziło, zaś wielkość procentowa niewiele wyjaśnia w tej kwestii, a jest to istotne, gdyż to właśnie oficerowie z PSZ byli grupą najsilniej inwigilowaną i represjonowaną w powojennej Polsce;

- na s. 114 podano: „... *Sekcja II Oddziału Informacji Okręgu Wojskowego nr IX wysłała do Oddziału Informacji 16. Dywizji Piechoty ...*” – w styczniu 1946 r. nie było Okręgu Wojskowego o takim numerze. Zapewne chodzi tu o Okręg Wojskowy nr II obejmujący swym działaniem całe Pomorze, któremu podlegała m.in. wspomniana dywizja (jej dowództwo mieściło się w tym czasie w Gdańsku);

- na s. 154 podano, że walkę w kraju z nowym systemem podjęli żołnierze WIN. Warto byłoby jednak podać za pierwszym razem pełną nazwę tej organizacji: Ruch Oporu bez Wojny i Dywersji. Zrzeszenie Wolność i Niezawisłość. Na tej samej stronie warto byłoby nieco szerzej opisać porozumienie pomiędzy PKWN a rządem radzieckim z 26 lipca 1944 r. w sprawie zapewnienia bezpieczeństwa na tyłach Armii Czerwonej, gdyż było ono mało precyzyjne i przekazywało władzę zwierzchnią w tej kwestii stronie radzieckiej, co ta wykorzystywała do przez wiele miesięcy do likwidowania polskiej opozycji;

- na s. s. 156 pojawiło się następujące stwierdzenie: „... *na ziemiach polskich wyzwanych przez Armię Czerwoną*”. Pojęcie to jest nieprecyzyjne i do dzisiaj budzi spory, czy było to wyzwolenie czy „nowa okupacja”, dlatego też lepiej byłoby napisać: na ziemiach polskich oswobodzanych przez Armię Czerwoną spod okupacji niemieckiej;

- na s. 160 podano, że najważniejsze stanowiska w MBP, KBW i WP obsadzali oficerowie radzieccy, ale brakuje nazwiska Konstantego Rokossowskiego zajmującego w latach 1949-1956 stanowisko ministra obrony narodowej odpowiedzialnego m.in. za ponowną „sowietyzację” polskiej armii;

- na s. 168 pojawiła się konstatacja w odniesieniu do Kodeksu karnego WP z 23 września 1944 r.: „*Przepisy zawarte w Kodeksie karnym WP nie służyły więc walce z przestępczością, ale utrwaleniu władzy PPR i likwidacji przeciwników nowego ustroju*”. Jest to chyba zbyt daleko idące uproszczenie, gdyż kodeks ten (opracowany na podstawie kodeksu przedwojennego) dotyczył w istocie zwalczania przestępczości w wojsku, ale przez dodanie rozdziału XVII „Zbrodnie stanu” (art. 85-103) faktycznie był również masowo wykorzystywany do rozprawy z osobami uznanymi za wrogów nowego systemu.

Pomimo tych uwag – w istocie nielicznych wobec dużej objętości monografii – jej strona merytoryczna nie budzi większych zastrzeżeń, zaś konstrukcja pracy jest przemyślana i

odpowiada treściom wynikającym z brzemienia jej tematu. Zasługą dr Anny Marcinkiewicz-Kaczmarczyk jest przede wszystkim zebranie dotychczasowego stanu wiedzy w zakresie tematu badawczego w jednym uporządkowanym opracowaniu oraz jego pogłębienie poprzez szeroką kwerendę archiwalną. Dzięki temu do obiegu naukowego wprowadzonych zostało szereg nowych i cennych ustaleń, dających szersze spojrzenie na sytuację byłych żołnierzy PSZ, którzy – pomimo różnych obaw – zdecydowali się powrócić do kraju. Założone cele badawcze udało się zrealizować przy zastosowaniu metod badawczych charakterystycznych dla nauk humanistycznych, choć momentami przydałaby się większa liczba autorskich hipotez i podsumowań.

Konkludując, realizację tematu badawczego zawartego w tytule monografii wskazanej jako główne osiągnięcie można uznać za udaną. Ma ona nowatorski charakter i dużą wartość poznawczą, wnosząc istotny wkład do dotychczasowego dorobku historiografii wojskowej. Tym samym dr Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk wykazała umiejętności do prowadzenia samodzielnej pracy naukowo-badawczej, zaś wspomniane wcześniej uwagi nie wpływają na całościową pozytywną ocenę osiągnięcia naukowego będącego podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

4. Ocena pozostałego dorobku naukowego

Z przedstawionej przez dr Annę Marcinkiewicz-Kaczmarczyk dokumentacji wynika, że początki jej publikacyjnej aktywności naukowej sięgają jeszcze pracy we wspomnianym wcześniej Liceum Ogólnokształcącym w Zespole Szkół nr 16 im. gen. W. Sikorskiego w Warszawie, lecz była ona wówczas jeszcze niewielka (zaledwie dwa rozdziały w monografiach naukowych) i rozwinęła się dopiero po 2006 r., tj. po uzyskaniu stopnia naukowego doktora i podjęciu pracy w Instytucie Pamięci Narodowej. Dorobek naukowy po 2006 r., a więc po uzyskaniu stopnia doktora, jest pod względem ilościowym dość pokaźny, jednak dominują w nim rozdziały w pracach zbiorowych oraz artykuły w czasopismach naukowych – 28 rozdziałów monografiach naukowych i 26 artykułów w czasopismach naukowych. Nieco skromniej przedstawia się dorobek naukowy w zakresie monografii, bowiem składa się na niego (nie licząc wydanej drukiem rozprawy doktorskiej): jedna monografia naukowa, jedno wydawnictwo źródłowe oraz jedno wydawnictwo monograficzno-albumowe. Ponadto, druga monografia naukowa („*Pestki*”, „*WAAF-ki*” i „*Wrenki*”. *Pomocnicza Służba Kobiet w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie (1939-1947)*” znajduje się obecnie w trakcie prac wydawniczych.

Zainteresowania badawcze dr Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk koncentrują się na trzech polach badawczych. Pierwszym jest problematyka PSZ na Zachodzie oraz losy ich żołnierzy po II wojnie światowej, czego efektem jest monografia wskazana jako główne osiągnięcie naukowe. Problematyki tej dotyczy także wydawnictwo źródłowe „*Repatriacja żołnierzy PSZ na Zachodzie w rozmowach TRJN z władzami brytyjskimi. Wybór dokumentów*” (wydane w 2013 r.) zawierające 41 dokumentów pochodzących z Archiwum MSW i Archiwum IPN, które ukazują kulisy negocjacji prowadzonych przez rząd brytyjski z TRJN w sprawie repatriacji żołnierzy PSZ do Polski. Wartościowe jest także wydawnictwo monograficzno-albumowe „*Żołnierze Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie w fotografiach por. Wiesława Szpakowicza*” (wydane przez IPN w 2010 r.), zawierające obszerny wstęp dotyczący historii PSZ na Zachodzie oraz liczne unikatowe i niepublikowane wcześniej fotografie. Warto też zwrócić uwagę na rozdział *Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej wobec powrotu żołnierzy II Korpusu Polskiego* [w:] *II Korpus Polski w kampanii włoskiej i losy jego żołnierzy po wojnie*, red. J. Smoliński, K. Piwowarska, Warszawa 2008 r., s. 96-118 oraz dołączony do niego aneks źródłowy „*Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie w polityce Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej*” zawierający 13 dokumentów. Powyższego obszaru badawczego dotyczy także kilka rozdziałów opublikowanych w monografiach wieloautorskich oraz kilka artykułów zamieszczonych na łamach czasopism naukowych „Przegląd Archiwalny”, „International Journal of Military History and Historiography” oraz kwartalniku naukowym „Betekintő” wydawanym przez węgierskie Archiwa Historyczne Służb Bezpieczeństwa Państwowego. Do najciekawszych z punktu widzenia pracy naukowej prowadzonej przez dr Annę Marcinkiewicz-Kaczmarczyk zaliczyć można artykuły dotyczące: materiałów archiwalnych na temat PSZ na Zachodzie znajdujących się w zasobie Archiwum IPN (*Akta dotyczące żołnierzy PSZ na Zachodzie w zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie*, „Przegląd Archiwalny” 2009, t. 2, s.133-158), historii Pomocniczej Służby Kobiet podczas II wojny światowej (*From Buzuluk to London: The Combat Trail and Everyday Service of Women Auxiliaries in the Polish Army (1941-1945)*, „International Journal of Military History and Historiography” 2019, nr 39/2, s. 263-287) oraz działalności Polskiej Misji Wojskowej w Londynie (*Przyczyny powołania i działalność Polskiej Misji Wojskowej w Londynie (1945-1946)*, „Niepodległość i Pamięć” 2010, nr 1, s. 213-226).

Drugą płaszczyzną zainteresowań naukowych dr Anny Marcinkiewicz-Kaczmarczyk jest walka Polaków o niepodległość w latach 1918-1922 oraz w czasie II wojny światowej 1939-

1945, ze szczególnym uwzględnieniem udziału w nich kobiet. Ta sfera badawcza jest w dorobku naukowym Habilitantki najobszerniejsza i obejmuje dwie monografie: wydaną w 2006 r. rozprawę doktorską „*Ochotnicza Legia Kobiet (1918-1922)*” oraz opublikowaną w 2016 r. monografię „*Kobiety w obronie Warszawy. Ochotnicza Legia Kobiet (1918-1922) i Wojskowa Służba Kobiet (1939-1945)*” – będącą znacznie rozbudowaną i poszerzoną o okres międzywojenny i lata II wojny światowej wersją rozprawy doktorskiej, lecz ograniczoną do samej Warszawy. Ukazują one dzieje Ochotniczej Legii Kobiet i późniejszej Wojskowej Służby Kobiet oraz kilku innych mniej znanych formacji kobiecych w oparciu o materiały archiwalne, prasę wydawaną w tych okresach oraz dorobek polskiej historiografii. Szczególnie cenne wydają się wątki zawarte w drugiej w wymienionych monografiach dotyczące działalności członkiń Ochotniczej Legii Kobiet i Związku Legionistek Polskich w okresie międzywojennym oraz służby kobiet w strukturach konspiracyjnych stolicy w czasie II wojny światowej w ramach Wojskowej Służby Kobiet ZWZ/AK. Przedstawiono tu nie tylko ich udział w pracy konspiracyjnej, ale także proces rekrutacji, szkolenia i wychowania patriotycznego, warunki służby oraz stosunek do nich władz Polski Ludowej. Są to szczególnie wartościowe publikacje w dorobku naukowym dr Anny Marcinkiewicz-Kaczmarczyk, gdyż wniosły wiele nowych ustaleń do ówczesnego stanu badań.

Problematyce dotyczącej wojskowych formacji kobiecych oraz udziału kobiet w walkach o niepodległość Ojczyzny dr Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk poświęciła również znaczącą część swego dorobku naukowego, w tym 16 rozdziałów w monografiach wieloautorskich oraz 12 artykułów zamieszczonych na łamach następujących czasopism naukowych: „Niepodległość i Pamięć”, „Pamięć i Sprawiedliwość”, „Dzieje Najnowsze”, „Przegląd Archiwalny”, „International Journal of Military History and Historiography”, „Res Publicae”, „Polish Biographical Studies”, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Historica”, „Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobiety”, „Przegląd Archiwalny IPN”, czy „Kronika Warszawy”. Z punktu widzenia badań prowadzonych w tym obszarze badawczym jako najbardziej wartościowe jawią się artykuły dotyczące procesu kształtowania postaw członkiń Pomocniczej Służby Kobiet (*Praca wychowawczo-propagandowa i kształtowanie postaw ochotniczek Pomocniczej Służby Kobiet (1940-1945)*), „Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobiety” 2023, nr 2 (15), s. 71-88), propagandzie prowadzonej przez powstałą w 1945 r. Społeczno-Obywatelską Ligę Kobiet ukierunkowanej na kształtowanie prorządowych postaw politycznych i obywatelskich kobiet w pierwszej powojennej dekadzie (*Rola kobiety w Polsce Ludowej w świetle treści propagandowych rozpowszechnianych przez Ligę Kobiet w latach 1946-1956*, „Dzieje Najnowsze” 2018, nr

2, s. 149-180), mało znanej historii Kół Rodzin Milicyjnych, będącej organizacją prorządową, która we współdziałaniu z Ligą Kobiet uczestniczyła w procesie kształtowania pożądanych postaw kobiet związanych ze środowiskiem Milicją Obywatelską (*Koła Rodzin Milicyjnych - powstanie, organizacja i praca propagandowa*, „Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobietych” 2017, nr 1 (2), s. 28-47), procesowi rekrutacji do kobiecych organizacji Ochotniczej Ligii Kobiet i Wojskowej Służbie Kobiet AK oraz socjologicznej charakterystyce ich członkiń (*Zasady rekrutacji i socjologiczna charakterystyka kobiet służących w OLK i WSK AK*, „Dzieje Najnowsze” 2015, nr 3, s. 3-24) oraz kobiecym oddziałom prowadzącym w ramach ZWZ/AK działalność dywersyjną w czasie II wojny światowej (*Żeńskie oddziały sabotażowa-dywersyjne w strukturach armii podziemnej w latach 1940-1944 na podstawie relacji i wspomnień ich członkiń*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2015, nr 2(26), s. 115-139).

Z kolei trzecim obszarem badawczym, jakim zajmuje się dr Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk, jest historia PRL (1945-1990) koncentrująca się na wybranych aspektach działalności organów bezpieczeństwa, ich udziału w zwalczaniu opozycji, propagandzie komunistycznej (w tym prowadzonej w szeregach ludowego WP, wpływie prowadzonej indoktrynacji na postawy funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa i wojskowej kadry oficerskiej czy mało znanym zagadnieniu, jakim były Koła Rodzin Milicyjnych. Powyższej problematyce poświęconych zostało kilka rozdziałów w monografiach wieloautorских oraz kilka artykułów zamieszczonych na łamach czasopism naukowych: „Przegląd Archiwalny”, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944-1989”, czy „Przegląd Historyczno-Wojskowy”. Spośród nich warto wymienić artykuł *Wojskowe Służby Wewnętrzne. Organizacja i zakres zadań, (aneks źródłowy)* [w:] *Archiwalia komunistycznego aparatu represji*, red. F. Musiał, Kraków 2012, s. 199-275 – ze względu na dołączony do niego aneks źródłowy. Do najciekawszych można tu zaliczyć artykuły dotyczące: scharakteryzowania archiwaliów polskiego wywiadu wojskowego oraz ocenę ich przydatności w odtwarzaniu jego historii (*Akta Zarządu II Sztabu Generalnego WP z lat 1944-1956 w zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie*, „Przegląd Archiwalny” 2014, t. 7, s.17-36), omówienia obsady Oddziału II Sztabu Generalnego w pierwszej dekadzie po zakończeniu II wojny światowej (*Obsada personalna Oddziału II Sztabu Generalnego WP w latach 1945-1956*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2013, nr 3 (245), s. 73-100), czy omówienie zasad pracy archiwalnej w zakresie dokumentacji wytworzonej przez organa wywiadu wojskowego PRL (*Sposób archiwizowania i przechowywania dokumentacji w*

Zarządzie 11 Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, „Przegląd Archiwalny” 2010, t. 3, s. 9-49).

Ważnym elementem rozwoju naukowego jest również sporządzanie recenzji naukowych. W tym zakresie Habilitantka jest autorką 4 takich prac, co pokazuje, że ma odpowiednią wiedzę i umiejętności pozwalające dokonywać krytycznej i rzeczowej analizy publikacji innych autorów. Recenzje dotyczą następujących monografii: 1) *W imię przyszłości Partii. Procesy o łamanie tzw. praworządności socjalistycznej 1956-1957. Dokumenty*, red. Marcin Zaborski, Warszawa 2019, ss. 456 – recenzja zamieszczona na łamach „Przeglądu Archiwalnego IPN” 2021, t. 14, s. 402-412; 2) Krzysztof Kaczmarzski, *Nie tylko Rothesay. Oficerskie obozy izolacyjne oraz obóz dyscyplinarny dla żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych w Wielkiej Brytanii (1940- 1943)*, Rzeszów- Warszawa 2020, ss. 319 – „Pamięć i Sprawiedliwość” 2021, nr 2, s. 755-762; 3) Magdalena Grabowska, *Zerwana genealogia. Działalność społeczna i polityczna kobiet po 1945 roku a współczesny polski ruch kobiecy*, Warszawa 2018 – „Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobietych” 2019, nr 2 (7), s. 203-216; 4) Małgorzata Dajnowicz, Maria Bauchrowicz-Tocka, Agnieszka Zaniowska, Adam Miodowski, *Liga Kobiet w terenie. Działalność organizacji i realia jej funkcjonowania w rzeczywistości Polski Ludowej (1945-1989)*, Warszawa 2024 – „Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobietych” 2025, nr 1 (18), s. 289-301. Ponadto w 2022 r. sporządziła dla „Czasopisma Naukowego Instytutu Studiów Kobietych” 4 recenzje wydawnicze.

Całość dorobku naukowego dr Anny Marcinkiewicz-Kaczmarczyk wydana po uzyskaniu stopnia naukowego doktora mieści się zasadniczo w zasygnalizowanych trzech obszarach badawczych i stanowi istotne uzupełnienie dostępnej dziś wiedzy. Spektrum zainteresowań Habilitantki jest więc dość szerokie, choć całość dorobku naukowego nie jest szczególnie obszerna, zwłaszcza pod względem napisanych i wydanych monografii. Tym niemniej stała się ona niewątpliwie specjalistką w swej tematyce badawczej, pokazując umiejętność analizowania i systematyzowania wybranych zagadnień historycznych oraz uczestnictwa w dyskursie naukowym.

Dr Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk jest także aktywnym uczestnikiem krajowych i międzynarodowych konferencji naukowych. W okresie po uzyskaniu stopnia doktora wygłosiła 7 referatów na konferencjach międzynarodowych (w Bułgarii, Grecji, Holandii, Ukrainie, Stanach Zjednoczonych i na Węgrzech), 4 na krajowych konferencjach międzynarodowych oraz 44 na konferencjach krajowych.

Przekazane do oceny publikacje oraz ich wykaz pozwala uznać dorobek naukowy nie tylko za znaczny liczbowo, ale również istotny poznawczo i posiadający dobry poziom merytoryczny, odpowiadający w pełni obszarom jej zainteresowań badawczych. Jest on przy tym zróżnicowany tematycznie. Wysoko należy ocenić liczny udział w konferencjach naukowych (w tym międzynarodowych). Mając to wszystko na względzie, można stwierdzić, że dr Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk wykazuje się dużą aktywnością naukową, którą należy ocenić jako pozytywną.

5. Ocena osiągnięć organizacyjnych i popularyzujących naukę

Po 2006 r. dr Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk odbyła trzy staże naukowo-badawcze: 1) w Katedrze Historii Kultury i Pracowni Historii Kobiet Uniwersytetu w Białymstoku oraz Ośrodku Badań Historii Kobiet Instytutu Studiów Kobietych (2024-2025); 2) w ramach Stypendium Fundacji Lanckorońskich i Fundacji z Brzezia Lanckorońskich (2024); 3) Stypendium Polonia Aid Foundation Trust w Londynie – związane z prowadzeniem kwerendy archiwalnej w Londynie (2014).

Brała udział w pracach zespołu badawczego realizującego projekt finansowany w drodze konkursu – Grant GR 37 nr 2017/25/B/HS3/02015 pt. *Liga Kobiet w terenie. Działalność organizacji i realia jej funkcjonowania na szczeblu regionalnym i lokalnym w rzeczywistości Polski Ludowej (1945-1989)* realizowanego w 2019 r. oraz Otwartym Konkursie Ofert na Realizację Przedsięwzięć Wydawniczych Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych (2012).

Od 2025 r. jest również członkiem Stowarzyszenia Historyków Wojskowości. W okresie od października 2019 r. do lutego 2023 r. współpracowała z Ośrodkiem Badań Historii Kobiet Instytutu Studiów Kobietych w Białymstoku i uczestniczyła w 4 cyklicznych zebraniach poświęconych wybranym aspektom historii kobiet na ziemiach polskich oraz wygłosiła 3 referaty na konferencjach organizowanych przez wspomniany Ośrodek.

Po uzyskaniu stopnia doktora uczestniczyła aktywnie w działaniach popularyzujących wiedzę w audycjach radiowych, na forum internetowym „Przystanek Historia IPN” oraz na łamach „Biuletynu IPN” i „Biuletynu Informacyjnego AK” (na łamach tych ostatnich opublikowała 6 artykułów popularnonaukowych). Brała też udział w pracach zespołu organizacyjnego zajmującego się przygotowywaniem spotkań w ramach projektu *The European Network of Official Authorities in Charge of Secret Police Files* prowadzonego przez IPN w Warszawie (2025), w ramach którego była członkiem komitetu organizacyjnego jednej z konferencji międzynarodowej, a także corocznego spotkania *The*

European Network of Official Authorities in Charge of Secret Police Files w IPN r. oraz wizyty delegacji albańskiej w IPN. Była również współautorką międzynarodowej wystawy plenerowej „... a akta zniszczyć”. *Archiwa komunistycznego aparatu represji w Polsce i innych krajach Europy* (2010) i katalogu wystawy plenerowej *Znaki Wolności. O trwaniu polskiej tożsamości narodowej* (2018-2019).

Ponadto uczestniczyła w 4 projektach realizowanych przez IPN: 1) „*Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką w latach 1939-1945*”; 2) „*Kobiety w historii XX w. w ramach którego prowadziła warsztaty archiwalne dla nauczycieli*”; 3) „*Polska emigracja niepodległościowa XX wieku*” – w jego ramach prowadziła warsztaty edukacyjne dla nauczycieli; 4) od 2017 r. do chwili obecnej jest uczestnikiem projektu międzynarodowego „Przystanek Historia” i prowadzi warsztaty edukacyjne dla młodzieży w Szkolnym Punkcie Konsultacyjnym przy Ambasadzie RP w Brukseli. W 2015 r. była też członkiem komisji przyznającej nagrody „Ambasador Polskiej Historii”, będące honorowym wyróżnieniem przyznawanym przez Prezesa IPN osobom i instytucjom szczególnie zasłużonym dla upamiętniania polskiej historii. Warto też dodać, że w 2025 r. przeprowadziła ocenę merytoryczną trzech gier edukacyjnych („*Misja Niepodległość*”, „*Obrońcy ojczyzny*” oraz „*Orły wojny – samoloty i piloci II wojny światowej*”).

Podsumowując osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i popularyzujące naukę dorobek dr Anny Marcinkiewicz-Kaczmarczyk można ocenić pozytywnie.

6. Konkluzje

Biorąc pod uwagę wskazane powyżej pozytywne oceny, zarówno głównego osiągnięcia naukowego, jak i pozostałego dorobku oraz osiągnięć organizacyjnych i popularyzatorskich, uważam – że Pani dr Anna Marcinkiewicz-Kaczmarczyk spełnia wymogi stawiane kandydatom w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia wyszczególnione w art. 219 ust. 1, 2 i 3 ustawy z 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U 2018, poz. 1668 z późniejszymi zmianami). W związku z powyższym popieram wniosek o dopuszczenie dr Anny Marcinkiewicz-Kaczmarczyk do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Dr hab. Witold Jarno, prof. UŁ

